

Richard Bach

Galeb Džonatan Livingston

Pravom galebu Džonatanu koji živi u svima nama

PRVI DIO

Bilo je jutro i mlado se sunce zlatasalo na namreškanoj površini mirnog mora.

Milju daleko od obale ribarskog čamca bacali su mamce - poziv jutarnjem jatu širio se zrakom, sve dok mnoštvo od tisuću galebova ne nasrne otimajući se za komadičke hrane. Započe novi radni dan.

A ondje, na pučini, potpuno sam, daleko od čamca i obale, vježbao je galeb Džonatan Livingston. Na visini od trideset metara pružio je svoje opnaste nožice i uzdigao kljun silno se upinjući da krilima izvede bolno težak okret izvijenog tijela. Taj okret je značio da će letjeti polagano, pa je usporavao let sve dok mu vjetar nije postao šapat u lice, dok ocean nije ostao nepomičan pod njim. Stisnuo je oči da bi usmjerio pažnju, zadržao je dah, napregnuo sve snage da izvede još samo...dva-tri...centimetra...tog...okreta... A onda mu perje zaleprša, on izgubi brzinu i padne.

Kao što znamo, galebovi ne znaju za nesigurnost u letu ni za gubljenje brzine. Gubljenje sigurnosti i brzine u zraku za njih je sramotno i nečasno.

Ali galeb Džonatan Livingston, ne stideći se, raširi krila i ponovi onaj isti drhtav težak okret - usporavajući sve više let, još jednom izgubi brzinu - jer nije bio obična ptica.

Većina galebova ne haje da nauči nešto više doli osnove letenja - kako da stigne od obale do hrane i natrag. Jer, većinu galebova ne zanima let, već jelo. A ovog galeba nije zanimalo jelo, već let. Galeb Džonatan Livingston najviše je volio letjeti.

Takav način razmišljanja, uvidio je, ne doprinosi popularnosti među pticama. čak su i njegovi roditelji očajavali promatrajući Džonatana kako provodi dane osamljen, uvježbavajući niske letove, eksperimentirajući.

Nije mogao shvatiti zašto, na primjer, pri udaljenosti od vode manjoj od polovine raspona svojih krila može ostati u zraku dulje i s manje napora. Njegova slijetanja nisu završavala uobičajenim pljuskanjem ispruženih nožica po površini vode, već dugačkim ravnim tragom što bi ga ostavljao za sobom kada bi dodirnuo površinu mora nogama čvrsto priljubljenim uz tijelo. Ali, kad je počeo slijetati na obalu klizeći i ne odvajajući noge od tijela i ostavljajući tako dug trag klizanja na pijesku, njegovi su se roditelji užasavali.

- Zašto, Džone, zašto? - pitala ga je majka - zašto ti je toliko teško biti kao ostale ptice iz jata? Prepusti niske letove pelikanima i albatrosima. Što ne jedeš? Sine, sav si kost i perje.

- Nije važno što sam omršavio, majko. Hoću samo da znam što mogu u zraku, a što ne, to je sve. Samo to hoću da znam.

- Slušaj, Džonatane - reče mu otac prilično nježno. - Zima tek što nije stigla. Neće više biti čamaca, a površinske će ribe zaroniti duboko. Ako već želiš učiti, proučavaj hranu i način kako možeš doći do nje. Nemam ništa protiv tvojih majstorija u zraku, ali znaš i sam da te to neće prehraniti. Ne zaboravi da letimo zato da bismo se prehranili.

Džonatan je poslušno kimnuo glavom. Nekoliko slijedećih dana nastojao se vladati kao ostali galebovi; zaista se trudio, borio se i kričao s jatom oko gatova i ribarskih brodica i zaranjao za ostacima ribe i hrane. Ali to mu nekako nije uspijevalo.

"Sve je to besmisleno," mislio je namjerno ispuštajući teško izborenu srdelu gladnom i ostarjelom galebu što ga je slijedio. "Sve ovo vrijeme mogao sam uvježbavati letenje. Toliko toga treba još naučiti."

Nedugo zatim Džonatan se ponovo povuče u osamu. Učio je daleko na pučini, gladan i sretan.

Cilj mu je bila brzina, i već nakon tjedan dana vježbanja znao je o brzini više nego ijedan živi galeb.

S visine od trista metara, zamahujući krilima naj snažnije što je mogao, munjevito se sunovratio ravno prema valovima. Tada je shvatio zašto galebovi ne zamahuju krilima pri strmom poniranju. Već za šest sekundi postigao je brzinu od sto trideset kilometara na sat, brzinu pri kojoj krila gube sigurnost kod ponovnog penjanja. To mu se dogodilo bezbroj puta. Uza sav oprez, leteći na granici svojih mogućnosti, gubio je kontrolu pri velikoj brzini.

Uspinja se do visine od trista metara. Punom snagom leti ravno, zatim se okreće zamahujući krilima i okomito ponire. I svaki put bi mu lijevo krilo zatajilo i znažno bi se zanio nalijevo, te bi se desnim krilom izvukao, a onda bi se strelovito sunovratio nadesno.

Ni ovaj put nije bio dovoljno oprezan. Deset puta je pokušao i svaki put, dosegnuvši brzinu od sto trideset kilometara na sat, pretvorio bi se u nekontrolisanu i uskovitlanu gomilu perja i stropoštao se u more.

"Rješenje je u tome," razmišljao je dok se voda cijedila s njega, "da treba zadržati krila potpuno nepomična pri velikoj brzini - zamahivati samo do brzine od sto kilometara, a onda ih sasvim umiriti."

Pokuša još jednom s visine od šest stotina metara, zaroni u dubinu, istegne kljun nadolje, raširi i stisne krila onog časa kad prijeđe brzinu od sto kilometara. Zahtijevalo je to silnu snagu, ali je uspio. Za deset sekundi dosegne brzinu od sto šezdeset pet kilometara na sat. Džonatan je postigao svjetski rekord u brzinskom letu za galebove!

Ali, radost je bila kratka vijeka. Onog trenutka kada se pokušao izviti, onog trenutka kada je promijenio nagib krila - pri brzini od sto šezdeset pet kilometara - osjeti udar kao od eksplozije. Džonatan prsne usred zraka i surva se u more, koje mu se učini tvrdo poput stijene.

Bila se već spustila noć kad se osvijestio - plutao je po mjesečinom obasjanom oceanu. Krila su mu bila teška poput olova, ali je mnogo teže podnosio neuspjeh. Priželjkivao je da ga breme neuspjeha odvuče na dno i da se tako sve završi.

Ali, dok je lagano tonuo, odjekne u njemu neki čudni, nepoznati glas. "Što jest, jest. Ja sam galeb. Mogućnosti su mi ograničene. Da sam stvoren da besprijekorno letim, imao bih navigacione karte mjesto mozga. Da sam stvoren da letim velikim brzinama, imao bih sokolova kratka krila i hranio bih se miševima, a ne ribom. Otac je imao pravo. Moram zaboraviti ovu ludost. Moram odletjeti natrag svome jatu i pomiriti se s onim što jesam, jadni, ograničeni galeb."

Glas umukne, a Džonatan se suglasi s njim. Noću je galebu mjesto na obali. Zareče se sam sebi da će ubuduće biti običan galeb. Svi će biti zato sretniji.

Umorno se otisne od tamne vode i poleti prema obali iznad same vode, sretan zbog svega što je naučio o niskim letovima.

"Ali ne," pomisli, "više nisam ono što sam bio, moram zaboraviti sve što sam naučio. Ja sam galeb kao i svaki drugi i letjet ću kao i ostali." Jedva se nekako popne na visinu od trideset metara, teško mlatarajući krilima, i udari prema obali.

Osjećao se bolje nakon odluke da bude kao i svi drugi galebovi iz jata. Više ga ništa neće tjerati da uči kao dosad, neće više biti ni prkosa ni neuspjeha. Bilo je ugodno ne misliti ni na šta i letjeti kroz mrak prema svjetlima iznad žala.

Mrak! Onaj potmuli glas najavi uzbunu. Galebovi nikad ne lete po mraku!

Džonatan se nije obazirao na to. "Baš je lijepo," mislio je, "mjesec i svjetla trepere u vodi, isijavaju zrakaste odbljeske kroz noć, i sve je tako mirno i blago..."

Sleti! Galebovi nikad ne lete po mraku! Da si stvoren da letiš po mraku, imao bi oči poput sove. Imao bi u glavi navigacione karte! Imao bi sokolova kratka krila!

Tu u noći, na visini nešto više od trideset metara, galeb Džonatan Livingston - zatrepta. Bol i odluka začas iščeznuše.

Kratka krila! Sokolova kratka krila!

"To je rješenje! Kakva sam bio budala! Potrebna su mi samo mala kratka krila, valja ih, dakle, presaviti i letjeti samo vršcima krila! Kratka krila!

Uzvine se do visine od šest stotina metara iznad površine tamnog mora, ne pomišljajući ni na trenutak na neuspjeh ili smrt, uvuče prednje dijelove krila i priljubi ih uz tijelo i tako izloži vjetru samo uzak pojas kratkih bodeža na vršcima krila, te zaroni okomito u dubinu.

Vjetar mu je zaglušno hućao oko glave. Sto trideset kilometara na sat, sto šezdeset, dvjesta dvadeset, i još brže... Pri brzini od dvjesta šezdeset kilometara nije osjećao opterećenja krila ni približno onako snažno kao

nekad pri brzini od sto trideset kilometara. Sasvim blago skrenuvši vrhove krila, izvi se i sunu iznad valova, nalik na sivo topovsko tane obasjano mjesecinom.

Stisne oči da se odbrani od vjetra i obuze ga radost.

"Dvjesto šezdeset kilometara na sat! I ništa! Ako se sunovratim s visine od tisuću petsto metara, tko zna koliku bih brzinu postigao..."

Zaboravi svoje malopredašnje zavjete, odnijela ih je silina vjetra. čak se nije osjećao kriv što je prekršio obećanje. Takva obećanja, uostalom, vrijede samo za galebove što prihvaćaju svakodnevicu. Nekome tko je dotaknuo savršenstvo u učenju nisu potrebna slična obećanja.

čim je sunce izišlo, galeb Džonatan Livingston ponovo je vježbao. S visine od tisuću petsto metara ribarski čamci doimali su se kao točkice na mirnom plavom moru, a jato pri svom jutarnjem obroku činilo se kao oblak uzvitlane prašine.

Bio je živ, jedva je primjetno drhtao od oduševljenja, ponosan što je savladao strah. A onda je, bez velikih priprema, uvukao prednji dio krila, izbacio kratke, kose vrhove i sunovratio se ravno prema moru. Već na visini od tisuću trista metara postigao je konačnu brzinu - vjetar je, poput čvrstog zvučnog zida, onemogućavao daljnje ubrzanje. Letio je vratolomnom brzinom od trista devedeset šest kilometara na sat. Stegne ga u grlu pri pomisli da bi pri ovoj brzini s ispruženim krilima prsnuo i pretvorio se u milion sićušnih komadičaka. Ali brzina je snaga, brzina je ushit, brzina je čista ljepota.

Započe se izvijati na visini od trista metara. Vršci krila tresli su se i treperili na strahovito snažnom vjetru, a brodica i jato, što su mu bili baš na putu, titrali su i rasli meteorskom brzinom.

Nije se mogao zaustaviti. Nije znao ni kako da skrene pri ovakvoj brzini.

Sudar bi značio trenutnu smrt.

Stoga zatvori oči.

Tog jutra, nedugo nakon izlaska sunca, galeb Džonatan Livingston prohuja posred jutarnjeg jata brzinom od trista sedamdeset kilometara na sat, zatvorenih očiju, a vjetar mu je žestoko fijukao u perje. Galeb sreće mu se ovaj put nasmiješio - nitko nije stradao.

Kad je ponovo uperio kljun prema nebu, još je jurio brzinom od dvjesto osamdeset kilometara. Pošto je smanjio brzinu na četrdeset i napokon ispružio krila, brodica što se nalazila tisuću dvjesto metara ispod njega bila je poput točkice na moru.

Likovao je. Krajnja moguća brzina! Galeb koji leti trista devedeset šest kilometara na sat! Bio je to rekord, jedinstven, velik trenutak u povijesti jata, trenutak koji označava početak novog razdoblja u Džonatanovu životu. Leteći prema svom osamljenom vježbalištu, savi krila, spreman za novi spust s visine od dvije tisuće metara, i odluči da danas savlada i skretanje.

Pomakom samo jednog perca sa vrška krila dva-tri centimetra u stranu, može se postići, shvati, glatko i široko skretanje pri vratolomnoj brzini. Međutim, prije toga je naučio, ako pri toj brzini pomakne više od jednog perca, zavrtjet će se poput pušcanog taneta...i tako je Džonatan postao prvi galeb koji izvodi akrobatske letove.

Tog dana nije tratio vrijeme na razgovore s drugim galebovima - letio je sve do sumraka. Otkrio je petlju, polagani valjak, ledni kovit i letenje na nož.

Kad se Džonatan pridružio jatu na obali, već se bila spustila noć. Bio je umoran i vrtjelo mu se u glavi. Ipak je u svom ushićenju izveo pri slijetanju petlju, a trenutak prije nego što je dodirnuo tlo, valjak na razdjelu. "Kad saznaju," pomisli, "za moj rekord, poludjet će od sreće. Koliko je sad život bogatiji! To je smisao života, a ne ono sumorno vucaranje do ribarskih brodica i natrag! Možemo se izdići iz neznanja, možemo postati umješna, pametna i savršena bića. Možemo postati slobodni! Možemo naučiti letjeti!"

Godine što su bile pred njim obećavale su sreću i zadovoljstvo.

Kada je sletio na obalu, ugleda zbor galebova i učini mu se da su sakupljeni već dulje vrijeme. Zapravo su ga čekali.

- Galebe Džonatane Livingstone! Stani u sredinu! - riječi starješine zazvučale su izrazito svečano. Stajati u sredini značilo je ili veliku sramotu ili veliku čast. Na taj se način iskazivala čast vođama galebova. "Naravno," pomisli, "jutarnje jato vidjelo je moj rekord! Ali ja ne želim počasti. Ne želim postati vođa. Samo želim podijeliti s njima svoje otkriće i upozoriti ih na nove mogućnosti za sve nas." Stupio je naprijed.

- Džonatane Livingstone - oslovi ga starješina, - stani u sredinu, na svoju sramotu, tako da te sva braća galebovi vide!

Kao da ga je neko tresnuo daskom po glavi. Koljena su mu zaklecala, perje mu se objesilo, a u ušima mu je šumilo. "zar ja da stojim u sredini na svoju sramotu? Nemoguće! A moj rekord? Oni to ne razumiju! To je zabuna, pogreška!"

- ...zbog svoje nepromišljene neodgovornosti - ozbiljni je glas odjekivao - zbog povrede dostojanstva i tradicije porodice galebova...

Biti pozvan u sredinu zbog nekog sramnog čina značilo je biti izopćen iz društva galebova, prepušten samotničkom životu na dalekim hridima.

- ...jednog ćeš dana, Džonatane Livingstone, shvatiti da se neodgovornost ne isplati. život je neizvjestan i nespoznatljiv, a mi smo stvoreni samo da jedemo i da opstanemo što dulje možemo.

Galeb se nikada ne suprotstavlja zboru jata, ali Džonatan ipak digne glas:

- Neodgovornost? Braćo! - uzvikne. - tko je odgovorniji od galeba koji pronade i slijedi smisao i viši cilj života? Tisuću godina mučimo se da dođemo do ribljih glava, a sad imamo razloga da živimo - da učimo, da otkrivamo i postanemo slobodni! Dajte mi priliku, dopustite mi da vam pokažem što sam naučio...

Jato je stajalo nepomično, kao ukopano.

- Bratstvo je razvrgnuto - povikaše galebovi u jedan glas i jednodušno se oglušiše i okrenuše mu leđa.

Ostatak života Džonatan je proveo u samoći, ali je odletio još mnogo dalje od dalekih hridi. Nije ga toliko boljela samoća koliko spoznaja da njegova braća nisu htjela povjerovati u uzvišenost letenja; nisu htjela da otvore oči i vide.

Svakim je danom učio sve više. Naučio je da ponirući punom brzinom može dohvatiti vrlo rijetku i ukusnu ribu što se kreće u jatu tri metra ispod površine oceana - više mu nisu bile potrebne ribarske brodice ni ustajali kruh da bi preživio. Naučio je spavati u zraku za dugih noćnih letova, koristeći se vjetrom što je dolazio s kopna i prelazeći tako po dvjesto kilometara od zalaska do izlaska sunca. Vladajući savršeno samim sobom, letio je kroz guste morske magle i penjao se iznad njih, do blistavo vedrog neba...dok su drugi galebovi čepili na zemlji i znali jedino za sumaglicu i kišu. Naučio je služiti se vjetrovima u visinama da odleti duboko u unutrašnjost i ondje se pogosti ukusnim kukcima.

Sve što je nekoć želio jatu, sad je činio sam za se; naučio je letjeti i nije mu bilo žao cijene koju je platio. Džonatan je otkrio da su dosada, strah i gnjev glavni razlozi zbog kojih galebovi žive kratko, a budući da se svega toga oslobodio, poživio je zaista dugo i lijepo.

Stigli su navečer i ugledali Džonatana kako spokojno klizi po svom voljenom nebu. Dva galeba što su se pojavila tik uz njega bili su čisti poput zvjezdanog sjaja zračeci blagošću i prijateljstvom u tamnim noćnim visinama. Ali najljepše od svega bio je njihov let, vještina s kojom su vrškove svojih krila držali na određenom i stalnom razmaku od njegovih.

Bez riječi, Džonatan ih podvrgne ispitu koji još nijedan galeb nije bio položio. Iskrivi krila i uspori let tako da se jedva micao u zraku. Dvije blistave ptice uspore istodobno let, bez po muke, ne udaljavajući se od njega. Umjele su sporo letjeti.

Zatim on presavije krila, obrne se i zaroni u dubinu brzinom od trista pedeset kilometara na sat. Oni se strmoglave s njim u besprijekornoj formaciji.

Najzad se on istom brzinom izvi i poleti gore izvodeći okomiti polagani valjak. Oni su letjeli uz njega smješajući se.

On nastavi letjeti u horizontali a nakon nekoliko trenutaka zausti:

- Dobro - reče, - tko ste vi?

-Mi smo iz tvog jata, Džonatane. Mi smo tvoja braća. - riječi su zvučale snažno i mirno. - Došli smo da te povedemo još više, da te odvedemo kući.

- Nemam ja kuće. Nemam ni jata. Ja sam prognanik. Sad nas nosi veliki planinski vjetar. I ja svoje ostarjelo tijelo ne mogu podići još više od stotinjak metara.

- Možeš, Džonatane, možeš. To si naučio. Završio si jednu školu, i sad je vrijeme da stupiš u drugu.

Džonatanu se učini da je taj trenutak pun razumijevanja i svjetlosti nosio u sebi cijeli svoj život. Imaju pravo.

On zna letjeti više, došao je trenutak da pođe kući.

Još jednom obuhvati pogledom nebo, ono prekrasno, srebrnasto prostranstvo gdje je naučio tako mnogo.

- Spreman sam - reče na kraju.

I Džonatan Livingstone, sa dva galeba sjajna poput zvijezda, uzdigne se i nestane u sasvim tamnom nebu.

DRUGI DIO

"Ovo je, dakle, nebo," pomisli i licem mu preleti osmijeh. Nije bilo baš dolično razglabati o nebu u trenutku kad se približavao njegovim dverima.

Napuštajući zemlju i njene oblake, leteći sa dva blistava galeba pored sebe, primijeti da i njegovo tijelo postaje sjajno poput njihovih. Istina, još je bio onaj isti mladi galeb Džonatan kakav je oduvijek bio ispod zlaćanih očiju, samo mu se vanjski lik izmijenio.

Tijelo kao da je ostalo galeblje, ali je sada moglo letjeti mnogo bolje nego ikad prije. "Tako," mislio je, "sad ću s upola manje truda postići dvostruku brzinu, dvostruko veći uspjeh od onog na zemlji u svojim najboljim danima!"

Perje mu je blistalo poput brilijanata, a krila su mu bila poput savršeno glatkih pločica uglaćanog srebra. Oduševljeno poče proučavati i ispitivati snagu svojih novih krila.

Pri brzini od dvjesto sedamdeset pet kilometara na sat osjeti da se približava najvećoj brzini koju je ikad postigao u horizontalnom letenju. Pri brzini od petsto pet kilometara shvati da leti najbrže što može, pa ipak bijaše malko razočaran. Znači da je i njegovo novo tijelo ograničeno. Iako je premašio svoj raniji rekord u horizontalnom letenju, znao je da bi iziskivalo velik napor da ga obori. "Na nebu," pomisli, "ne bi trebalo biti ograničenja."

Oblaci se razmaknuše a pratioci mu doviknuše:

- Sretno sletio, Džonatane - i nestadoše.

Letio je iznad mora, prema razvedenoj obali. Nekolicina galebova povremeno je uzlijetalo s hridi. Dalje, prema sjeveru, na samom horizontu, letjelo je još nekoliko galebova. Novi prizori, nove misli, nova pitanja. Zašto je tako malo galebova? Nebo bi moralo vrvjeti od galebova! Zašto sam odjednom ovako umoran? Galebovi ne bi smjeli ovdje biti pospani i umorni.

Gdje li je to već čuo? Sjećanja iz života sa zemlje polako su blijedjela. Dakako, ondje je naučio mnogo toga, ali su mu se pojedinosti nekako izmiješale - sjećao se mutno kako su se borili za hranu i kako je bio protjeran.

Desetak galebova doleti s obale da ga pozdravi, ali nijedan ne progovori ni riječi. Samo osjeti da mu je ovo novi dom i da je dobrodošao. Bio je to za njega veliki dan, ali se izlaska sunca više nije sjećao.

Skrene prema obali udarajući krilima da bi se načas zaustavio, a zatim se lagano spusti na pješčani žal. I drugi su galebovi sletjeli, ali ni jedan nije zamahnuo ni jednim percem svojih krila. Njihali su se na vjetru široko ispruženih sjajnih krila, a onda nekako čudno promijenili nagib perja, sve dok se ne zaustaviše, a u istom času dodirnuše tlo nogama. Bila je to začudna vještina, ali je Džonatan bio suviše umoran da i sam pokuša. čučeci na obali, i dalje bez riječi, zaspi.

Sljedećih dana Džonatan shvati da ovdje može naučiti o letu isto onoliko koliko i u životu što ga je ostavio za sobom. Samo na drugi način. Ovdje su galebovi mislili kao i on. Svaki od njih smatrao je najvažnijim u životu doseći i dotaknuti savršenstvo u onome što su najviše voljeli - u letenju. Te veličanstvene ptice provodile su sate i sate uvježbavajući letove i usavršavajući akrobatiku u zraku.

Dugo Džonatan nije mislio na svijet iz kojeg je stigao, svijet t kojem je njegovo jato živjelo gluho i slijepo za ljepotu i radost letenja, upotrebljavajući krila samo za borbu i traženje hrane. Ipak bi ga se katkad sjetio, makar na trenutak.

Sjetio ga se i jednog jutra, dok se sa svojim instruktorom odmarao na žalu, nakon uvježbavanja valjka na razdjele iz leđnog položaja.

- Gdje su ostali, Salivane? - upita ga nijemo, služeći se već sasvim lako telepatskim sporazumijevanjem kakvim su se ovi galebovi služili umjesto kriještanja i kričanja. - Zašto nas nema više? Ondje odakle sam došao bilo je...

- ...na tisuće galebova. Da, znam. - Salivan kimne glavom, - odgovor je u tome što si ti, Džonatane, rijetka ptica, jedan među tisućama galebova. Svi smo mi prevalili dug put dok nismo stigli ovamo. Prelazili smo iz jednog svijeta u drugi, koji se nije mnogo razlikovao od prijašnjeg, zaboravljajući odmah odakle smo stigli, ne razmišljajući kamo hrlimo, ne misleći na sutra. Znaš li koliko smo života proživjeli dok nismo shvatili da nam se život ne sastoji samo od hrane, borbe i premoći u jatu? Tisuću života, Džone, deset tisuća! Pa još stotinu života dok nismo naslutili da postoji nešto što se zove savršenstvo, a onda još stotinu života dok nismo naučili da je svrha življenja u tome da otkrijemo to savršenstvo i da ga pokažemo drugima. Sada, naravno, vrijedi jednako pravilo za sve nas: biraemo svoj idući svijet prema onom što smo naučili u ovom. Ne naučiš li ništa, idući ti je život jednak sadašnjem, ista ograničenja i iste poteškoće koje treba nadvladati.

On raširi krila i okrene se prema vjetru.

- Ali ti, Džone - proslijedi - ti si naučio sve odjednom i nisi morao proživjeti tisuću života da bi stupio u ovaj život.

Već idućeg trenutka ponovo su uzletjeli i nastavili vježbati. Izvedba valjka na razdjele u formaciji bila je neobično teška jer, dok je letio na leđima, morao je činiti sve naopačke od onoga što je činio njegov nastavnik.

- Pokušajmo još jednom - ponavljao je Salivan. - pokušajmo još jednom. - Na kraju reče: - Dobro. - I tada stadoše uvježbavati vanjsku petlju.

Jedne večeri galebovi koji nisu pošli na noćno letenje ležali su na pijesku, zamišljeni. Džonatan prikupi hrabrost i priđe starješini koji je, kako mu netko reče, imao uskoro napustiti ovaj svijet.

- Čjang ... - oslovi ga plašljivo. Stari galeb ga blago pogleda.

- Što je, sinko?

Starješina je s vremenom postajao bio sve snažniji pa je sada letio bolje od bilo kojeg galeba iz jata, jer je savladao sve vještine koje su drugi galabovi tek učili.

- Čjang, ovo nije nebo, zar ne?

Starješina se nasmješi na mjesecini.

- Ti još učiš, Džonatan - reče naposljetku.

- Što će biti poslije ovoga? Kamo idemo? Zar nebo uopće postoji?

- Ne, Džonatan, ne postoji. Nebo nije ni mjesto ni vrijeme. Nebo je savršenstvo. - Zastane na trenutak pa reče:

- Ti letiš veoma brzo, je li?

- Pa ... uživam u brzini - odgovori Džonatan, iznenađen, ali ponosan što je starješina to zapazio.

- Dodirnut ćeš nebo, Džonatan, kad dosegneš savršenu brzinu. To ne znači letjeti tisuću kilometara na sat, ni milijun, niti letjeti brzinom svjetlosti. Jer, svaki broj je ograničen, a savršenstvo nema granica. Savršena brzina, dijete moje, znači biti ondje.

Izneneada čjang nestane, a u idućem trenu pojavi se uz sam rub vode, dvadesetak metara dalje. Onda se ponovo izgubi, ali se začas nađe pokraj Džonatanovih ramena.

- To me zabavlja - reče.

Džonatan se zbunio. Zaboravio ga je upitati za nebo.

- Kako to postižeš? Kako se tada osjećaš? Možeš li daleko stići?

- Možeš otići bilo kamo i bilo kada, samo ako želiš - objasni mu starješina.

- Ja sam bio gdje god i kad god sam poželio. - pogleda preko mora. - Čudno je to. Galebovi koji prezru savršenstvo radi putovanja, putuju polako i nikad ne stignu na odredište. Oni koji se odreknu putovanja radi savršenstva, mogu stići svuda, u tren oka. Zapamti, Džonatan! Nebo nije ni mjesto ni vrijeme, jer su i mjesto i vrijeme beznačajni. Nebo je ...

- Možeš li me naučiti da tako letim? - Džonatan zadrhti pri pomisli da će naučiti nešto novo.

- Dakako, ako želiš.

- Želim. Kad bismo mogli početi?

- Odmah, ako hoćeš.

- Želim naučiti tako letjeti - ponovi Džonatan, a oči mu se zasjaše čudnim sjajem. - Reci mi što moram uraditi.

Čjang je polagano govorio i pomno promatrao mladog galeba.

- Da bi odletio bilo kamo brzinom misli - reče - moraš početi od spoznaje da si već stigao na željeno mjesto ...

Po Čjangovim riječima, stvar je u tome da se oslobodiš osjećaja da si sputan ograničenim tijelom kojem je raspon krila metar i pet centimetara i da su ti mogućnosti točno određene. Stvar je u tome da znaš da je tvoja prava priroda, savršena kao i neispisan broj, istovremeno svagdje u vremenu i prostoru.

Džonatan je revno vježbao, od rana jutra prije izlaska sunca pa do poslije ponoći. Uza sav napor, nije naučio ama baš ništa novo.

- Ostavi se vjere - Čjang mu je ponavljao, - vjera ti nije trebala dok si učio letjeti, ne treba ti ni sada, kad želiš shvatiti što je letenje. To je jedno te isto. Pokušaj ponovo ...

A onda, jednog dana, dok je zatvorenih očiju stajao na obali, koncentrirajući se, Džonatan iznenada shvati što mu je Čjang govorio.

- Pa to je istina! Ja jesam savršeni galeb, bez ograničenja. - osjeti svu silinu sreće.

- Bravo - reče Čjang s prizvukom pobjede u glasu.

Džonatan otvori oči. Stajao je sam sa starješinom na potpuno nepoznatoj obali - drveće se pružalo sve do ruba vode, a dva žuta sunca blizanca plovila su nebom.

- Konačno si shvatio - reče Čjang - ali još moraš usavršiti tu vještinu ...

- Gdje smo? - iznenadi se Džonatan.

Potpuno ravnodušan prema novoj okolini, starješina otkloni to pitanje.

- Očito na nekoj planeti sa zelenim nebom i sa dvije zvijezde umjesto sunca.

Džonatan klikne od sreće i oglasi se prvi putotkako je napustio zemlju.

- Upalilo je!

- Naravno da je upalilo, Džone - objasni mu Čjang, - uvijek uspijemo kad znamo šta činimo. Nego, da se vratimo na tvoju vještinu.

Kad su se vratili, bio je već pao mrak. Ostali su galebovi pratili Džonatana zlaćanim očima punim strahopoštovanja, jer su ga vidjeli kako je nestao iz svijeta u kojem je bio prikovan tako dugo.

Šutke je primio njihove čestitke, a onda reče:

- Ja sam novajlija! Početnik! Moram još mnogo toga naučiti od vas!

- Ne bih se složio, Džone - prekine ga Salivan koji je stajao pokraj njega. - Ti učiš bez straha, kao nijedan od svih galebova koje sam vidio u deset tisuća godina.

Jato naglo utihne, a Džonatan se promeškolji od neugodnosti.

- Možemo početi od vremena, ako želiš - obrati mu se Čjang - i vježbati let u prošlost i budućnost. Tek nakon toga bit ćeš spreman da naučiš ono najteže, najmoćnije, ali i najzgodnije. Tada ćeš moći uzletjeti i spoznati smisao dobrote i ljubavi.

Prošlo je mjesec dana, možda i više. Džonatan je neobično brzo napredovao. Još dok je bio učio iz vlastitog iskustva, bio je dobar i brz učenik, a sad, kad ga je podučavao starješina glavom, učio je i pamtio kako kakav aerodinamični pernati računar.

A onda, jednog dana, čjanga nestane. Sa svima je tiho razgovarao, savjetovao im da ne napuste učenje, vježbanje i nastojanje da spoznaju više o savršenom nevidljivom načelu života. Dok je govorio, perje mu je postajalo sve sjajnije i sjajnije, a na kraju je postalo tako blistavo da ga nijedan galeb nije više mogao gledati.

- Džonatane - odjeknuše njegove posljednje riječi - proučavaj i dalje ljubav!

Kad su ponovo otvorili oči, čjanga više nije bilo.

Kako su dani prolazili, Džonatan je sve češće mislio na zemlju s koje je bio došao. Da je ondje znao samo desetinu, samo stoti dio onoga što je ovdje naučio, koliko bi mu život više značio! Stajao je na pijesku razmišljajući postoji li možda ondje dolje galeb koji pokušava svladati ograničenja i otkriti smisao letenja izvan uobičajenog prikupljanja mrvica kruha sa brodica. Možda su prognali još nekoga zato što je rekao istinu jatu u lice. I što je Džonatan dulje vježbao kako da bude dobar, i što je više proučavao pravu prirodu ljubavi, to je više težio da se vrati na zemlju. Iako je njegova prošlost bila ispunjena samoćom, bio je stvoren da postane učitelj, te je i svoju ljubav iskazivao tako što je htio prenijeti djelić istine, koju je spoznao, galebu koji bi pokazao makar samo želju da tu istinu i sam spozna.

Salivan, koji je umio letjeti kao u mislima, te je i druge tome učio, izrazi mu svoju sumnju:

- Džone, ti si nekad bio izopćenik. Zar misliš da će te ptice tvoga jata htjeti saslušati? Znaš li za onu uzrečicu: onaj tko leti najviše vidi najdalje. Galebovi koje si napustio čuče na zemlji, kriče i bore se među sobom. Oni su tisuću kilometara udaljeni od neba - a ti bi htio da ga odande vide! Džone, pa oni ne mogu vidjeti ni vrškove svojih krila! Ostani ovdje! Pomozi novim galebovima, onima koji su dovoljno visoko da vide ono što im želiš pokazati. - utihne načas, pa nastavi: - što bi bilo da se čjang vratio u svoje prijašnje svjetove? što bi danas bilo s tobom?

Posljednje pitanje ga uvjeri da Salivan ima pravo. Galeb koji leti najviše vidi najdalje.

Džonatan je ostao i radio s pridošlicama koji su svi odreda bili pametni i brzo učili. Ali pomisao da ondje dolje, na zemlji, ipak postoji jedan ili dva galeba koji bi mogli sve to naučiti, nije ga nikako napuštala. Koliko bi tek on bio naučio da mu je čjang došao onog dana kad je bio izopćen iz jata!

- Sali, moram se vratiti - reče naposljetku, - tvoji učenici vrlo dobro napreduju. Oni će ti pomoći oko pridošlica.

Salivan uzdahne, ali mu se ne usprotivi.

- Nedostajat ćeš mi, Džonatane - samo reče.

- Sali, zaboga - obrati mu se Džonatan prijekorno, - ne budi budalast! Što mi to svakodnevno uvježbavamo?

Kad bi naše prijateljstvo ovisilo o vremenu i prostoru, onda bismo, svladavši vrijeme i prostor, upropastili i naše bratstvo! Svladamo li prostor, ostaje nam samo ovdje. Svladamo li vrijeme, ostaje nam samo sada. Zar ne misliš da ćemo se na tom putu, između sada i ovdje, ipak povremeno sretati?

Galeb Salivan se i nehotice nasmija.

- Ti luda ptico - reče blago. - Ako je itko kadar pokazati nekom dolje na zemlji kako se može vidjeti na tisuću kilometara, onda je to galeb Džonatan Livingston. - Zagleda se u pijesak. - Zbogom, Džone, prijatelju moj!

- Zbogom sali! Do viđenja.

Tim riječima se Džonatan oprostio i prenese u mislima među veliko jato galebova, na obalu nekog drugog vremena, i shvati s uvježbanom lakoćom da nije samo kost i perje, već ničim neograničen, savršen simbol slobode i leta.

Galeb Flečer Lind bio je još posve mlad, ali je već znao da jato nije nikad nikog tako oštro i nepravedno kaznilo kao njega.

"Baš me briga što pričaju," mislio je ljutito, a pogled mu se sve više zamućivao dok se primicao dalekim hridima. "Kao da letjeti znači samo mlatarati krilima od jednog mjesta do drugog! To...to...može svaki komarac! Napraviš jedan mali valjak-bure oko starješine, onako od šale, a oni te izopće iz jata! Zar su slijepi? Zar baš ništa ne vide? Zar nikako ne mogu shvatiti kakvo će to biti slavlje kad zaista naučimo letjeti?"

"Baš me briga što misle. Pokazat ću ja njima što znači letjeti. Bit ću pravi prognanik, ako baš tako žele. A poslije će im biti žao..."

U glavi mu odjekne nečiji glas, koji je bio vrlo blag, ali ga toliko uplaši da zaglavinja u zraku.

- Nemoj biti tako strog prema njima, galebe Flečer! Time što su te protjerali nautili su sami sebi i jednoga će dana i sami to spoznati, jednoga će dana i sami vidjeti ono što ti sad vidiš. Oprosti im i pomozu da im se otvore oči.

Dva-tri centimetra od njegova desnog krila letio je najsjajnije bijeli galeb na svijetu, klizeći sasvim lako, ne pokrećući nijedno perce, brzinom koju je Flečer jedva mogao slijediti.

Mlada ptica se potpuno zbuni.

- Šta se ovo događa? Jesam li lud? Ili mrtav? Šta je ovo?

Tih i miran glas potpuno se ispreplete s njegovim mislima, zahtijevajući odgovor.

- Galebe Flečer, želiš li letjeti?

- Da, želim letjeti!

- Flečer Lind, je li tvoja želja za letenjem toliko jaka da ćeš oprostiti jatu i da ćeš mu se ponovo vratiti kad naučiš, kako bi i njima pomogao da nauče?

Nije mogao lagati tom čarobnom vještom biću, ma koliko bio ponosan i povrijeđen.

- Želim - reče tiho.

- Dakle, Fleče - nastavi sjajno stvorenje vrlo blagim glasom - počnimo horizontalnim letenjem...

TREĆI DIO

Džonatan je lagano kružio iznad dalekih hridi i promatrao. Mladi i neobuzdani galeb Flečer bio je gotovo savršen učenik. Bio je snažan, lagan i brz u zraku i, što je najvažnije, posjedovao je vruću želju da nauči letjeti. Upravo u tom trenutku jedva vidljiva siva spodoba strelovito se penjala nakon poniranja i proletjela mimo svog nastavnika brzinom od dvjesta sedamdeset pet kilometara na sat. Zatim se sasvim neočekivano odlučio na još jedan okomiti polagani valjak na šesnaest razdjela, odbrojavajući glasno:

-...osam...devet...deset...vidiš-Džonatane-gubim-brzinu...jedanaest...htio-bih-se-zaustaviti-naglo-kao-ti...
dvanaest...ali-do-vraga-neću-uspjeti...trinaest...posljednja-tri-okreta...bez...četnaest...u-u-uh!

Od bijesa i nezadovoljstva zbog neuspjeha, Flečer nije uspio izvesti svijeću s padom u zvono. Pao je natraške, okrenuo se nekoliko puta i plahovito se bacio u obrnuti kovit da bi se na kraju, sav zadihan, povratio u horizontalni let trideset metara niže od svoga nastavnika.

- Tratiš vrijeme sa mnom, Džonatane! Ja sam tupav! Glup sam! Pokušavam nanovo i nanovo, ali nikakve koristi od toga!

Džonatan ga pogleda i kimne glavom.

- Dakako da ne možeš uspjeti kad se penješ tako teško. Flečer, izgubio si sedamdeset pet kilometara samo na pripremu! Uspon ti mora biti lagan! Čvrst, ali lagan, shvaćaš li?

Sleti do mladog galeba.

- Pokušajmo sad zajedno, u formaciji. I pripazi malo na uspon. Ulazimo glatko i lagano...

Nakon tri mjeseca Džonatan je imao još šest učenika, sve same prognanike što su došli sa željom da lete radi puke radosti letenja.

Ipak, bilo im je lakše savladati tehniku letenja nego shvatiti njegov pravi smisao.

- Svak je od nas, u suštini, simbol Velikog Galeba, neograničen simbol slobode - govorio im je Džonatan kad bi se pred večer spustili na obalu. - Pravilno letenje korak je bliže mogućnosti da izrazimo svoju pravu prirodu. Moramo odbaciti sve što nas ograničava. Radi toga uvježbavamo brzinsko i polagano letenje, akrobacije u zraku...

...a njegovi bi učenici zaspali iscrpljeni od napornog letenja. Voljeli su vježbati jer je to bilo povezano s brzinom i uzbuđenjem, tažilo im glad za znanjem što je rasla nakon svakog novog sata letenja. Ali ni jedan od njih, pa čak ni galeb Flečer Lind, nije mogao vjerovati da let ideja može biti isto tako stvaran kao i let vjetra i perja.

- Cijelo vaše tijelo, od vrška jednog krila do drugog - Džonatan im je govorio - nije ništa drugo doli vaša misao, u formi koja se može vidjeti. Ne ovladate li svojom misli, ne možete vladati ni svojim tijelom.

Ali, ma kako im to pokušavao objasniti, sve je to zvučalo kao ugodno maštanje, a njima je bio potrebniji san.

Samo mjesec dana kasnije Džonatan im reče da je došao trenutak da se vrate svom jat.

- Nismo još spremni! - reče galeb Henri Kalvin. - Oni ne žele da se vratimo! Mi smo prognanici! Ne možemo se prisiliti da idemo tamo gdje nas ne žele, nije li tako?

- Slobodni smo da pođemo kamo želimo i da budemo ono što jesmo - odgovori mu Džonatan, uzleti s pješčana žala i udari na istok, prema obitavalištu svoga jata.

Među njegovim učenicima zavlada strepnja, jer se po zakonu jata prognanik ne smije nikad vratiti, a taj zakon nije nitko prekršio u deset tisuća godina.

Zakon je govorio: "Ostani!"; Džonatan je rekao: "Idi!" - i sada je bio već kilometar-dva daleko od obale. Ako budu još dugo čekali, Džonatan će se naći pred neprijateljski raspoloženim jatom potpuno sam.

- Mi se ne moramo pridržavati zakona jer ne pripadamo jat, nije li tako? - reče Flečer prilično samouvjeren. - Osim toga, ako dođe do borbe, bit ćemo potrebniji ondje nego ovdje.

I tako se njih osmorica uputiše tog jutra sa zapada u formaciji dvostrukog romba, gotovo pokrivajući jedan drugome vrškove krila. Doletjeli su do žala, gdje se sastajao zbor jata, brzinom od dvjesta pedeset kilometara na sat; Džonatan je bio na čelu, Flečer je lagano klizio zdesna, a Henri Kalvin se trudio da održi brzinu slijeva. A onda, u istoj formaciji, svi kao jedan, izvedoše polagani valjak nadesno...pa ravno...pa na leđa...pa...ravno, a vjetar je fujkao oko njih.

Kričanje i kriještanje svakodnevnog života jata utihnu, kao odsječeno velikim nožem, i osam tisuća galeblijih očiju promatrahu netremice što se zbiva. Osam galebova počеше se pojedinačno naglo penjati, svaki izvede punu petlju, pa se u širokom krugu sasvim polagano spusti na pješčani žal. Kad sletješe, galeb Džonatan iznese im svoje primjedbe na letenje, mirno, kao da se ovakvi događaji zbivaju svaki dan.

- Kao prvo - započe osmjehujući se kiselu, - svi ste malko kasnili u priključivanju...

Misao sijevne jatom poput munje. Ove su ptice prognanici! I vratile su se! A to...to se ne smije dogoditi! Flečerova predskazivanja o borbi rasplinula su se u općoj pometnji.

- Pa dobro, prognanici su, to stoji - javi se jedan od mlađih galebova - ali, da mi je samo znati gdje su naučili ovako letjeti?

Tek nakon sat vremena odjeknuše riječi starješine.

- Ne osvrćite se na njih. Galeb koji razgovara s prognanikom i sam će biti prognan. Galeb koji se divi prognaniku krši zakon jata.

U tom trenutku ptice okrenuše Džonatanu svoja siva pernata leđa, ali se on pravio da to ne primjećuje. Nastavi poduku upravo iznad zborišta jata i prvi put poče tjerati svoje učenike do samih granica njihovih mogućnosti.

- Galebe Martine - vikao je izdaleka - kažeš da si savladao nisko letenje! Povjerovat ću ti tek kad mi to dokažeš! Leti!

I tihi maleni galeb Martin Vilijam, zatečen neočekivanom žestinom svog instruktora, na svoje veliko čudo, pokaže se pravim čarobnjakom u niskom letenju. Po lagašnom povjetarcu uspio se uzvinuti s pijeska i vratiti bez ijednog zamaha krilima, samim nagibanjem perja.

Slično je bilo i s galebom Čarlsom Rolandom, koji je letio nošen velikim planinskim vjetrom na visini od sedam tisuća petsto metara, a zatim je sletio sav modar od studenog, rijetkog zraka. Zbunjen i sretan, čvrsto je odlučio da se sutra uzvine još više.

Galeb Flečer, koji je najviše od svih volio akrobacije, savladao je okomiti polagani valjak na šesnaest razdjela, a već sutradan je uz to izveo još jednu majstoriju. Perje mu je slalo bijele odbljeske sunčeva sjaja na žal odakle su ga pratili mnogi skriveni pogledi.

Sate i sate Džonatan je pratio svoje učenike leteći uz njih, pokazujući im i tumačeći, vodeći ih i bodreći često na još veće podvige. Letio je s njima kroz noć i oluju, radi puke zabave, dok je jato mrzovoljno čepilo dolje, na kopnu.

Kada bi završili satove letenja, učenici bi se odmarali na pijesku i slušali Džonatana sve pažljivije. Neke njegove ideje bile su lude i nikako ih nisu mogli razumjeti, ali neke su bile dobre i razumljive.

Noću se, postupno, stvarao nov krug slušača oko Džonatanovih učenika - krug znatiželjnih galebova koji su ga sate i sate slušali u mraku, pretvarajući se da ne vide jedan drugoga i razilazeći se prije svitanja.

Od povratka je bilo prošlo mjesec dana kad je prvi galeb iz jata prešao zabranjenu granicu i zamolio ih da ga nauče letjeti. Zbog tog čina galeb terens love! proglašen je izdajicom i prognanikom - i tako postao osmi Džonatanov učenik.

Sljedeće im je noći prišao i galeb kirk majnard, krećući se nesigurno po pijesku, vukući lijevo krilo za sobom, a na kraju je pao Džonatanu pred noge.

- Pomozi mi - reče sasvim tiho, samrtničkim glasom. - Želim više od svega na svijetu naučiti letjeti ...

- Dobro, dođi - reče mu Džonatan. - Otisni se od zemlje sa mnom, pa ćemo početi.

- Ali, ti me ne razumiješ. Moje krilo. Ne mogu ga ni pomaknuti.

- Galebe Majnarde, slobodan si da budeš svoj, odista svoj, ovdje i sada, i ništa te u tome ne može spriječiti. To je zakon Velikog Galeba, to je jedini pravi zakon.

- Misliš da mogu letjeti?

- Kažem ti samo da si slobodan.

Jednostavno i brzo, bez po muke, Kirk Majnard raširi krila i vine se u tamni noćni zrak. Neobično glasni krik sa visine od sto pedeset metara prene jato iza sna.

- Mogu letjeti! Čujte me! Mogu letjeti!

Do izlaska sunca sakupilo se gotovo tisuću ptica. Stajale su u krugu oko učenika i znatiželjno promatrale Majnarada. Ne hajući da li ih tko vidi, slušale su i upijale riječi galeba Džonatana. A on im je pričao o vrlo jednostavnim stvarima - kako je pravo svakog galeba da leti, kako je sloboda njihova prava priroda i kako sve ono što se ispriječi toj slobodi treba odbaciti, praznovjerja ili ograničenja ma koje vrste.

- Odbaciti - javi se glas iz mnoštva, - zar i zakon jata?

- Jedini je pravi zakon onaj što vodi do slobode - odgovori mu Džonatan. - Nema drugog zakona!

- Kako možeš misliti da bismo i mi mogli letjeti kao ti? - dopre drugi glas. - Ti si osobita, obdarena i nadnaravna ptica, iznad svih ptica.

- Pogledajte Flečera! Lovela! Čarls-Rolanda! Džudi Li! Zar su i oni osobite, obdarene i nadnaravne ptice? Ništa više nego svi vi, ništa više nego ja. Razlika je samo u tome, jedina razlika, što su oni shvatili što zaista jesu i počeli to provoditi u djelo.

Njegovi se učenici, svi osim Flečera, počеше meškoljiti od neugodnosti. Nisu bili svjesni da je to ono što čine. Skup se povećavao iz dana u dan, neki su dolazili da pitaju, neki da izraze divljenje, a neki da ih ismiju.

- U jatu se priča, ako nisi sin Velikog Galeba, - reče Flečer Džonatanu jedno jutro, nakon uvježbavanja brzinskog letenja - da si tisuću godina ispred svog doba.

Džonatan uzdahne. "To je cijena nesporazuma," pomisli. "Ili te proglase bogom ili vragom." - Što ti misliš, Flečeru? Jesmo li mi ispred svoga doba? Nastade duga šutnja.

- Pa, ovakvo letenje zacijelo je postojalo oduvijek i mogao ga je naučiti svatko tko ga je želio otkriti; to nema nikakve veze s vremenom. Mi smo, možda, nešto ispred onoga što je uobičajeno. Ispred uvriježenog shvaćanja letenja.

- Da, tako nekako - priklopi Džonatan okrećući se polagano na leđa. - To nije ni upola tako loše kao biti ispred svog doba.

Dogodilo se to već idućeg tjedna. Flečer je tumačio elemente brzinskog leta skupini novajlija. Upravo se izvijao nakon poniranja s visine od dvije tisuće metara, nalik na dugačku sivu traku što je vijorila nekoliko centimetara iznad žala, kad se jedno mladunče, otisnuvši se na svoj prvi let, ispriječi baš na njegovoj putanji, dozivajući majku. U desetinki sekunde, da bi izbjegao sudar, galeb Flečer Lind oštro skrenu udesno, brzinom većom od trista pedeset kilometara na sat, i udari o granitnu stijenu.

Stijena mu se učini kao gigantska, teška vrata što vode na drugi svijet. Osjeti silan strah i uzbuđenje i sve se zacrni kad udari, a onda zaplovi čudnim, čudnim prostranstvom naizmjenice zaboravljajući, sjećajući se i zaboravljajući, uplašen i tužan, i bje mu žao, silno žao.

Glas, sličan onom što ga je čuo kad je prvi put sreo Džonatana Livingstona, dopre do njega:

- Stvar je, Flečeru, u tome da nastojimo svladati svoja ograničenja postupno i strpljivo. Let kroz stijenu također je u programu, ali tek nešto kasnije.

- Džonatane!

- Poznat i kao sin Velikog Galeba - nadoveže njegov instruktor ravnodušno.

- Što ti radiš tu? Stijena! Zar nisam...nisam li mrtav?

- Hajde, Flečeru, saberi se! Razmisli. Ako sad razgovaraš sa mnom, ne možeš biti mrtav, nije li tako? Uspio si samo da naglo i neočekivano promijeniš razinu svijesti. Sad možeš birati. Možeš ostat i ovdje i dalje učiti na ovoj razini - koja je, uzgred budi rečeno, mnogo viša od one koju si napustio - Ili se vratiti i nastaviti rad s jatom. Starješine su priželjkivale nekakvu nesreću, ali ovo što si im ti priredio nadmašilo je sva njihova očekivanja.

- Želim se, naravno, vratiti jatu. Pa, tek sam započeo rad s novom skupinom.

- U redu, Flečeru. Sjećaš li se što smo govorili o tijelu, da nije ništa drugo doli sama misao?...

Flečer kimne glavom, raširi krila i otvori oči na podnožju hridi i ugleda cijelo jato oko sebe. Kad se pokrene, razlegne se zaglušno kričanje i štopot sitnog kamenja što se odranjalo.

- Živ je! Živ je onaj koji je umro!

- Dodirnuo ga je vrškom krila! Povratio mu život! Sin Velikog Galeba!

- Ne, on to ne priznaje! On je vrag! Vrag! Došao je da uništi jato!

Četiri tisuće galebova, zaprepašteni onim što se zbilo, izvikivalo je vrag! Vrisak se širio, poput olujnog morskog vjetrova. Staklenasta pogleda, oštra kljuna, primicahu mu se da ga satru.

- Hoćeš li da odemo, Flečeru? - upita ga Džonatan.

- Ne bih imao ništa protiv...

U tili čas nađoše se zajedno, kilometar daleko, a kljunovi nasrnulih ptica okomiše se u prazno.

Džonatan reče:

- Zašto je najteže uvjeriti pticu da je slobodna i da to može sama sebi dokazati, samo ako malo vježba? Zašto je to tako?

Flečer je još žmirkao zbog promjene prizora.

- Što si uradio? Kako smo stigli ovamo?

- Rekao si da želiš pobjeći od gomile, nije li tako?

- Da, ali kako si...

- Kao i sve drugo, Flečeru. Vježbom.

Do jutra je jato zaboravilo svoje bezumlje, ali Flečer nije.

- Džonatane, sjećaš li se što si jednom davno rekao o tome kako moramo voljeti jato, vratiti mu se i pomoći mu da uči?

- Svakako.

- Ne razumijem kako možeš voljeti rulju koja te je maloprije htjela ubiti.

- Oh, Fleče, to se ne voli. Ne volimo mržnju i zlo, dabome. Treba učiti da se spozna istinski galeb, ono dobro u svakom galebu i pomoći im da i sami to vide u sebi. To je ljubav o kojoj sam ti govorio. Sasvim je zgodno kad prokljuviš u čemu je stvar.

- Sjećam se, na primjer, mlada i neobuzdana galeba, Flečera Linda, tako se zvao. Upravo je bio protjeran, spreman da se bori s jatom do posljednjeg daha, odlučan da stvori svoj pakao na dalekim hridima. A danas, evo, umjesto toga gradi svoj raj, predvodeći cijelo jato na tom putu.

Flečer se okrene svom instruktoru, a u očima mu se pojavi trunak strave.

- Zar da ih ja vodim? Kako to misliš? Pa, ti si instruktor ovdje. Ne možeš nas napustiti!

- Ne mogu? Zar ne misliš da postoje i druga jata, dragi Flečeru, kojima je instruktor potrebniji nego vama, jer ste vi već nadomak svjetlu?

- Zar ja? Džone, ja sam običan galeb, a ti si...

- ...jedinac Velikog Galeba, zar ne? - Džonatan uzdahne i pogleda prema pučini. - Tebi više nisam potreban. Moraš pronalaziti sebe, svaki dan pomalo, istinskog, neograničenog galeba Flečera. On će biti tvoj instruktor. Treba da ga razumiješ i da njime ovladaš.

Trenutak kasnije Džonatanovo tijelo zaleprša zrakom, svjetlucajući, i uskoro postane posve nevidljivo.

- Ne dopusti da šire glupe glasine o meni, niti da me proglašavaju bogom. Jasno, Fleče? Ja sam galeb. Volim letjeti, možda...

- Džonatane!

- Jadni Fleče! Ne vjeruj svojim očima. Njihove su mogućnosti ograničene. Gledaj s pomoću razumijevanja, istraži ono što već znaš i tada ćeš shvatiti kako se leti.

Svjetlucanje prestane. Galeb Džonatan iščezne u zraku.

Nakon nekog vremena galeb Flečer vinu se do neba i nađe potpuno novu skupinu učenika što su jedva čekali svoju prvu lekciju.

- Za početak, - obrati im se sjetno - morate znati da je galeb neograničen simbol slobode, oličenje Velikog Galeba, a vaše tijelo, sve do vršaka krila, nije ništa drugo doli sama vaša misao.

Mladi su ga galebovi podrugljivo gledali. "Eh," mislili su "ovo baš ne zvuči kao uputa za petlju."

Flečer uzdahne i počne od početka.

- Hm, da...dakle, ovako - reče i pogleda ih kritički, - počnimo od horizontalnog letenja.

Izgovorivši to, odjednom spozna da njegov prijatelj nije bio nimalo nadnaravniji od njega samog.

"Nema granica, Džonatane?" Pomisli. "E, pa onda će uskoro doći vrijeme kad ću se iznenada pojaviti na tvojoj obali i pokazati ti kako se leti!"

Iako se trudio da bude strog prema svojim učenicima, u jednom ih trenutku Flečer ugleda onakvima kakvi su zaista bili - a to što je vidio uistinu je volio. "Nema granica, Džonatane?" Pomisli još jednom smiješeći se. I tako započne njegova trka za znanjem.